

ANNALES   ZBORNÍK
MUSEI   SLOVENSKEHO
NATIONALIS   NÁRODNÉHO
SLOVACI   MÚZEA

GEDENKSCHRIFT   ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR MAGDA PICHLEROVÁ   MAGDY PICHLEROVEJ
STUDIEN   ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 11

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR MAGDA PICHLEROVÁ MAGDY PICHLEROVEJ
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 11 ŠTÚDIE

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda/Chairman), Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by

Mgr. Igor Bazovský, PhD.

Preklad do nemeckého, anglického a slovenského jazyka/translation into English, German and Slovak languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Tlač/Print: Varínska tlačiareň, Varín

Grafická úprava: Matúš Lányi, návrh obálky Mgr. Radoslav Čambal

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-383-0

PhDr. MAGDA PICHLEROVÁ, CSc.
16. 9. 1931 – 28. 10. 2014

OBSAH / INHALT

- 7 **Igor Bazovský/Beáta Egyházy-Jurovská**
Bibliografia prác Magdy Pichlerovej
Bibliographie von Magda Pichlerová
- 15 **Beáta Egyházy-Jurovská**
Spomienka na PhDr. Magdu Pichlerovú
Erinnerung an PhDr. Magda Pichlerová
- 17 **Susanne Stegmann-Rajtár**
Polstoročie od objavenia mohylníka v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách
Ein halbes Jahrhundert seit der Entdeckung der Grabhügel
in Dunajská Lužná-Nové Košariská
- 27 **Radoslav Čambal – Peter Milo – Igor Murín**
Geofyzikálny prieskum mohýl v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách
Geophysikalische Prospektion der Hügelgräber in Dunajská Lužná-Nové Košariská
- 35 **Zdeněk Farkaš – Miloš Gregor**
K otázke niektorých kamenných brúsených nástrojov z Bratislavy-Devína
Zur Frage einiger steinernen geschliffenen Werkzeuge aus Bratislava-Devín
- 45 **Juraj Bartík – Igor Bazovský – Pavol Jelínek – Alena Šefčáková**
Osídlenie Bratislavy-Rusoviec v staršej dobe bronzovej
Besiedlung von Bratislava-Rusovce während der älteren Bronzezeit
- 75 **Anita Kozubová**
Armringe aus Gräberfeldern der Vekerzug-Kultur in Chotín
Náramky z pohrebísk vekerzúgskej kultúry v Chotíne
- 103 **Miroslava Daňová**
Rímske prstene z Gerulaty (Nálezy z výskumov
L. Kraskovskej a M. Pichlerovej v novom svetle)
Römische Fingerringe aus Gerulata (Funde von den Grabungen
von L. Kraskovská und M. Pichlerová im neuen Licht)
- 119 **Tomáš Janek**
A New Insight into Problematic of Roman Building Terracota
von Bratislava-Rusovce
Nový pohľad na problematiku rímskej stavebnej keramiky
z Bratislavy-Rusoviec
- 125 **Jaroslava Schmidtová – Ludovít Mathédesz:** Nové nálezy jednotky piatej kohorty Lucensium
Neue Funde der Einheit der fünften Kohorte Lucensium
- 131 **Denes Gabler**
Terra sigillata in der römischen Siedlung Visegrád-Lepence
Terra sigillata z rímskeho sídliska Visegrád-Lepence

- 147 **Klára Kuzmová – Margaréta Musilová**
Terra sigillata v nálezových kontextoch z historického jadra Bratislavy (výskumy v rokoch 1986-1996)
Terra sigillata im Fundkontexten aus dem historischen Kern von Bratislava (Grabungen in den Jahren 1986-1996)
- 159 **Kristián Elschek**
Faléra Jupitera Ammona, plastika Sarapisa a ataša Siléna zo Slovenského Pomoravia
Jupiter Ammon Phalera, Sarapis Plastik und Silenos Attasche vom slowakischen Marchgebiet
- 167 **Ján Rajtár**
Olovená votívna plastika Merkúra z Hurbanova
Eine votive Bleistatueette des Merkur aus Hurbanovo
- 175 **Vladimír Turčan**
Poznámky k severnému predpoliu Gerulaty
Bemerkungen zum nördlichen Vorfeld von Gerulata
- 181 **Vladimír Varsík – Titus Kolník**
Prstene a náramky z Cíferu-Pácu
Fingerringe und Armringe aus Cífer-Pác

NOVÉ NÁLEZY JEDNOTKY PIATEJ KOHORTY LUCENSIIUM

JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ – LUDOVÍT MATHÉDESZ

Keywords: *Stone mementoes, stamped bricks, military diplomas, Cohors V Lucensium*

Abstract: *New finds of a unit of the fifth Lucensium cohort. In 2001, the publication “Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit” came out, in which the author Barnabás Lőrincz collected mementoes in which auxiliary units associated with the province of Pannonia appeared. In the case of Cohors V Lucensium, he presented stone mementoes, military diplomas and a brick with a stamp, discovered in Rusovce. In recent years, further finds have been made during excavations featuring the name of the above-mentioned unit.*

Jednotku Cohors V Lucensium poznáme z vojenských diplomov, z kamenných pamiatok – stél a oltárov a doteraz z jedinej tehly, ktorá sa našla v Bratislave – Rusovciach v tesnej blízkosti MMB - Múzea Antická Gerulata (*Kraskovská 1989, 594*). V uplynulých rokoch počas výskumov boli objavené ďalšie nálezy tehál s menom spomenutej jednotky. Nález týchto tehál je jednoznačným dokladom prítomnosti tejto jednotky v Gerulate. V našom článku sme zozbierali doteraz publikovaný archeologický materiál so zmienkou Cohors V Lucensium.

Jednotka Cohors V Lucensium sídlila od vlády cisára Neróna až do 3. storočia v Panónii (*Wagner 1938, 113*). Najstaršie sídlo jednotky nepoznáme. V. Varsik sa domnieva, že táto pomocná jednotka založila Gerulatu (*Varsik 1996, 26*). V 2. a 3. storočí Cohors V Lucensium tvorila posádku kastela v Crumerume (*Wagner 1938, 113-114; Kraskovská 1989, 576; Kelemen 2003, 84*). Kastel Crumerum sa rozprestieral pod súčasnou obcou Nyergesújfalu. V katastri obce sa nachádzajú viaceré archeologické lokality. Nálezy z doby rímskej boli objavené na viacerých polohách. Vojenský tábor sa rozprestieral na polohe Sánchegy I, kde nikdy nebol urobený systematický archeologický výskum, pretože počas povstania Františka II. Rákócziho tu postavili pevnosť, ktorá rímsky kastel zničila (*Horváth/Kelemen/Torma 1979, 266-267*).

Nálezy objavené do roku 2001

V roku 2001 vyšla publikácia „*Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit*“. Jej autor Barnabás Lőrincz pozbieral pamiatky, v ktorých sa vyskytli pomocné jednotky, ktoré môžeme spojiť s provinciou Panóniou. V súvislosti s piatou cohortou Lucensium spomína kamenné pamiatky, vojenské diplomy a jednu kolkovanú tehlu, na ktorej sa nachádzal kolok tejto pomocnej jednotky.

Kamenné pamiatky

V kanonických vizitáciách z roku 1783 sa uvádza, že počas výstavby pevnosti objavili urny a kamenné pamiatky (*Horváth/Kelemen/Torma 1979, 266*). Medzi nálezmi spomína fragment votívneho oltára, ktorý dal postaviť Terentius Iustus (*CIL III 3663; RIU 754*). Ďalší votívny oltár venovaný Neptúnovi a Nymfám dal postaviť Aulianus – prefekt piatej kohorty Lucensium na zdravie a blaho cisára Caracallu (*CIL III 3662; RIU 751; Fitz 1990, 177, Nr. 97; Lőrincz 2001, 243, Nr. 284; Kraskovská 1989, 576*). Taktiež sa spomína báza sochy Septimia Severa, ktorú dali postaviť vojaci Cohors V Lucensium Antoniana na počesť cisára a na pamiatku víťazstva nad barbarmi na ľavom brehu Dunaja (*CIL III 3664 = 10602; RIU 749, Fitz 1983, 32, Nr. 17; Lőrincz 2001, 242, Nr. 282*). Tento fragment bol zamurovaný do steny fary, kde sa nachádza aj dnes (*Horváth/Kelemen/Torma 1979, 266*).

Okrem spomenutých kamenných pamiatok sú známe ďalšie dve, ktoré sa viažu k pomocnej jednotke. Votívny oltár venovaný Fortune Auguste pochádza z lokality Nyergesújfalu (*RIU 750; Lőrincz 2001, 242, Nr. 283*). Druhý „čestný nápis“ bol objavený v Caesarei v provincii Syria Palaestina (*Lőrincz 2001, 243, Nr. 285*).

Vojenské diplomy

Barnabás Lőrincz pozbieral 15 fragmentov vojenských diplomov, kde sa spomína aj jednotka Cohors V Lucensium. Z toho 11 pochádza z Panónie a to z 9 lokalít. Ďalšie dva fragmenty sú bez lokalizácie a po jednom sú zastúpené zlomky z Moesie Superior a z Raetie.

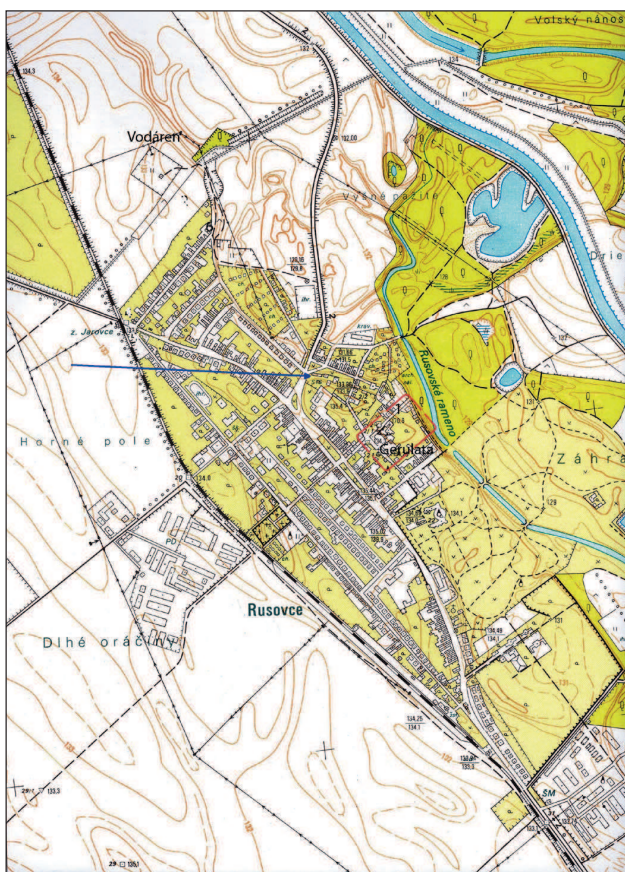
Najstarší vojenský diplom pochádza z Panónie z neznámej lokality a viaže sa k roku 61 po Kr. (*CIL XVI 4; Lőrincz 2001, 153, Nr. 2*). Taktiež z neznámej lokality pochádza diplom datovaný 3. mája 112 po Kr. (*Lőrincz 2001, 306, Nr. 510*). Ako najzápadnejšiu lokalitu v Panónii uvádza Carnuntum. Spomínaný nález je datovaný 3. septembra 84 (*CIL XVI 30; Lőrincz 2001, 154, Nr. 5*). Relatívne blízko seba sa objavili ďalšie tri vojenské diplomy na troch lokalitách. Prvý diplom, ktorý sa viaže k roku 133 pochádza z Gyóru (*CIL XVI 76; Lőrincz 2001, 169, Nr. 41*). Juhozápadne od Gyóru sa nachádza lokalita Écs, odkiaľ pochádza fragment, ktorý sa viaže k roku 116 (*CIL XVI 64; Lőrincz 2001, 169, Nr. 39*). Juhozápadne od Écsu sa rozprestiera dedina Ászár, kde bol objavený fragment diplomu, ktorý bol vydaný 9. októbra 148 po Kr. (*CIL XVI 96; Lőrincz 2001, 170, Nr. 45*). Zo Szőnyi Lőrincz spomína tri vojenské diplomy, v ktorých uvádza piatu kohortu Lucensium. Diplomy sa viažu k rokom 133 (*CIL XVI 77; Lőrincz 2001, 169, Nr. 42*), 149 (*CIL XVI 97; Lőrincz 2001, 171,*

Nr. 46) a 163 (Lőrincz 2001, 172, Nr. 50). Juhozápadne od Szőnyi sa nachádzajú dve obce – Tarján a Csapdi. Z lokality Tarján je diplom viažúci sa k dátumu 10. december 160 – 7. marec 161 (Lőrincz 2001, 172, Nr. 49), kým nález z Csapdi sa viaže k roku 146 (Lőrincz 2001, 170, Nr. 44). Z vnútrozemia provincie Panónia poznáme ďalšie dve lokality - Öskü a Beleg. Diplom z lokality Öskü sa viaže k roku 154 (CIL XVI 104, Lőrincz 2001, 171, Nr. 48). Najjužnejšou panónskou lokalitou, odkiaľ pochádza diplom so spomínanou jednotkou je Beleg, ktorý bol vydaný v roku 85 (CIL XVI 31, Lőrincz 2001, 155, Nr. 6).

Z Moesie Superior z lokality Viminacium pochádza fragment diplomu, ktorý je datovaný medzi roky 100-102 po Kr. (Lőrincz 2001, 156, Nr. 11). Z lokality Regensburg v Raetii pochádza diplom, ktorý sa viaže k roku 113 (Lőrincz 2001, 168, Nr. 38).

Obr. 1. Bratislava-Rusovce. Kolok na tehle, parcela pána Šnajdera. Prevzaté: Kraskovská 1989, tab. 1.
Abb. 1. Bratislava-Rusovce. Ziegelstempel, Parzelle von Herrn Šnajder. Übernommen: Kraskovská 1989, tab. 1.

Obr. 2. Mapa Bratislavy-Rusoviec 1: 10 000 s vyznačením polohy kastela Gerulata a miesta výskumu v roku 2012.
Abb. 2. Karte von Bratislava-Rusovce im Masstab 1: 10 000, mit markierter Lage vom Kastel Gerulata und der Grabung im Jahre 2012.

Kolkované tehly

V roku 1965 vykopal Eduard Šnajder fragment tehly s kolkom [C]OH V LVC spolu s rímsko-provinciálnou keramikou a nálezy odovzdal Jánovi Dekanovi (obr. 1). Pán Šnajder býval v tesnom susedstve Múzea Antická Gerulata na Gerulatskej ulici, parc. 138 (Kraskovská 1989, 576; Varsik 1996, 15). Fragment tehly publikovala Ludmila Kraskovská (Kraskovská 1989, 594). Podľa fotografií sa z kolku zachovali iba písmená OH V LVC, z čoho písmeno O sa zachovalo iba fragmentárne. Na konci riadku bol vyobrazený brečtanový list. Pod a nad písmenami boli naznačené riadky. Pod písmenami VC sa zachoval vetvičkový ornament.

Z Nyergesújfalu, kde bola garnizovaná jednotka Cohors V Lucensium, neboli do roku 2003 objavené tehly s kolkom tejto jednotky. Jediný fragment kolku s písmenami COH sa našiel na zlomku strešnej krytiny typu imbrex v roku 1978 počas výstavby Költésévetési Üzem (Kelemen 1997, 399). Táto stavba sa nachádza na juhozápadnej časti polohy Sánchegy. Kvôli fragmentárnosti nálezu sa iba môžeme domnievať, že obsahoval kolok piatej kohorty Lucensium.

Nálezy objavené po roku 2001

Vojenské diplomy

Rozšírenie používania detektorov kovov v poslednej dobe je dôvodom, prečo sa častejšie objavujú fragmenty vojenských diplomov. Za uplynulých 15 rokov bolo nájdených ďalších 6 fragmentov vojenských diplomov, v ktorých sa spomína piata kohorta Lucensium.

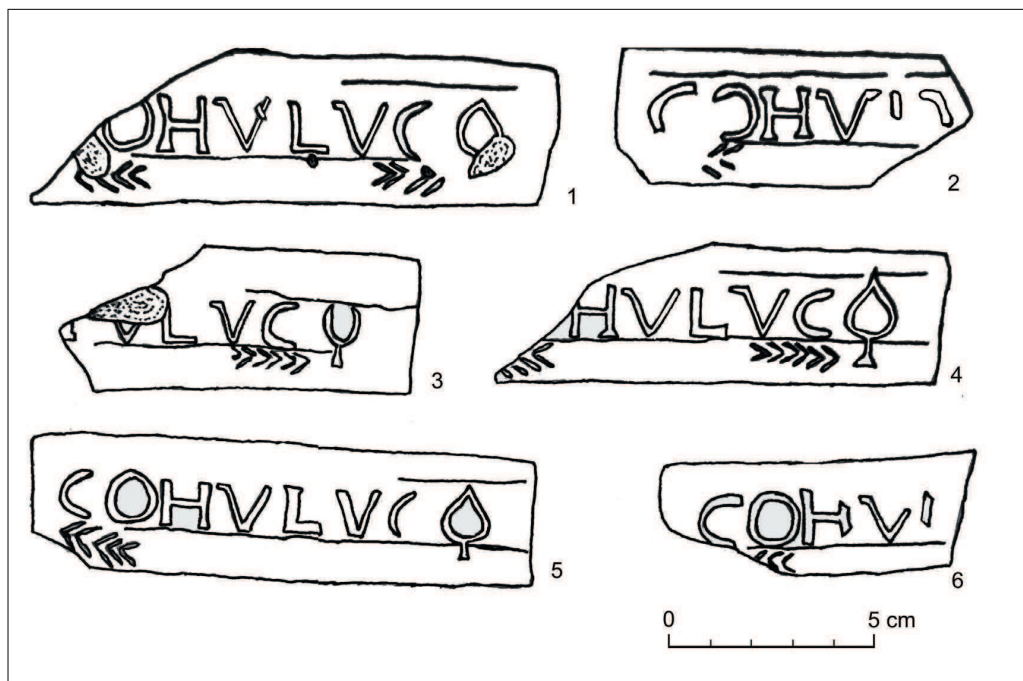
Najstarší nález, ktorý môžeme spojiť s rokom 134 pochádza z Pannonia Superior. Reštaurátori pospájali z 19 fragmentov takmer celý diplom. Nálež dnes je uložený v Mainzi v Römisch-Germanisches Zentralmuseum (RMD IV 250).

Ďalší fragment diplomu, v ktorom sa vyskytuje pomocná jednotka pochádza z lokality Carnuntum. Nálež je datovaný medzi roky 155-156 (RMD V 416; AE 2001, 1648).

Iné dva fragmenty pochádzajú z neznámej lokality. Obidva sa viažu k roku 159 (RMD V 422; AE 1999, 1351a; RMD V 423, AE 1999, 1351b).

Posledné dva fragmenty vojenských diplomov sa viažu k roku 161. Prvý fragment pochádza z Arrabony (RMD V 430; AE 2001, 1640), kým druhý z neznámej lokality (RMD V 431, AE 2002, 1726).

Obr. 3. Bratislava-Rusovce. Tehly s kolkom piatej kohorty Lucensium

Abb. 3. Bratislava-Rusovce. Ziegel mit dem Stempel der fünften Cohors Lucensium

Tehly

V roku 2003 na lokalite Nyergesújfalu prebiehali výkopy v severozápadnej časti vojenského tábora, kde objavili fragment imbrexu. Na imbrexe sa zachovala časť kolku v tvare [COH] V LVC, ktorý možno spojiť s pomocnou jednotkou. Nález je dnes uložený v Balassi Bálint Múzeum v Ostrihome pod inventárnym číslom Inv.-Nr. 2004.21.1 (Lőrincz 2010, 79).

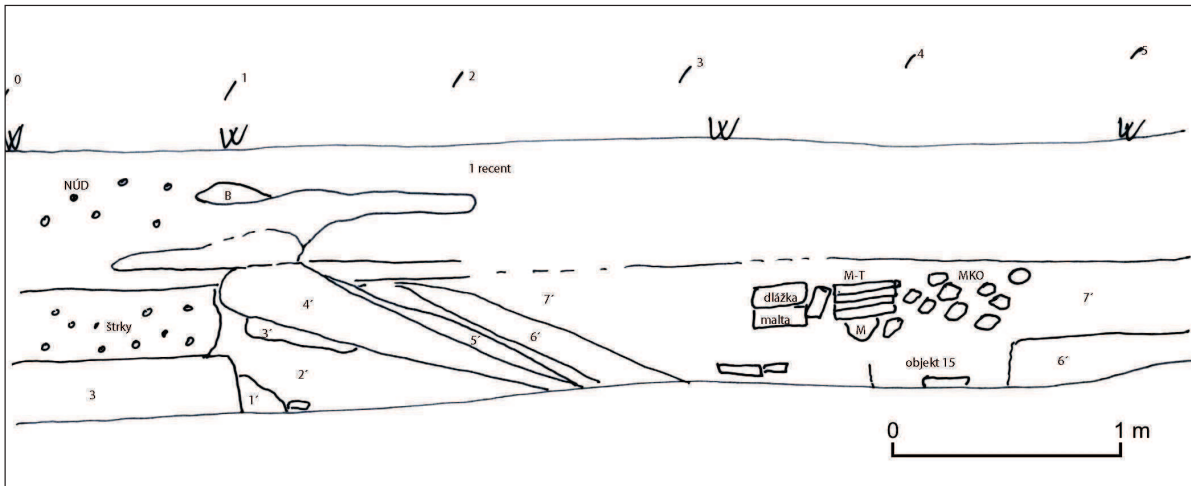
V roku 2012 sme počas kontroly NKP Dom s hypocaustom v Rusovciach zistili, že na vedľajšej parcele začali stavať oploštenie novostavby polyfunkčného domu, ktorý postavili v roku 2010 (obr. 2). V tejto časti parcely začal výskum, kde sme zistili kamenné základy stavby, ktorú považujeme za pokračovanie domu s hypocaustom, ktorý sme preskúmali v roku 2002 na vedľajšej parcele. Takisto sme sledovali ďalšie stavebné úpravy novej stavby polyfunkčného domu, pri ktorom vzniklo aj zázemie s dvormi, ktoré boli oddelené čiastočne plnými a čiastočne priehľadnými plotmi. Interiérový plot č. 2 bol takisto preskúmaný, avšak počas našej neprítomnosti bola základová ryha pre plot predĺžená o 1,5 metra. Po našom príchode na plochu sme na halde našli tri fragmenty na ktorých sa dal rozpoznať kolok piatej kohorty Lucensium ([C]OH V LVC, COH V LV[C], [COH] V LVC (obr. 3: 1,2,3). Po ďalšom pátraní sme objavili ďalšie dve tehly s kolkom spomínanej jednotky ([CO]H V LVC, COH V LVC – obr. 3: 4,5). Základová ryha pre plot už bola pripravená na betonáž, keď na dne ryhy už boli uložené roxory. Medzi roxormi sme začistili južný profil. (obr. 4). V ohraničenom zásahu sa nachádzala spodná štrkovo-piesčitá vrstva základovej ryhy múru (objekt 11) a šikmo nad ňou smerom na východ kusy tegúl pospájané s maltou (obr. 5), ďalej väčšie fragmenty červenej štrkovo-piesčitej-maltovej dlážky a fragmenty sivobielej malty. Tieto tehly boli pevne zakliesnené v profile a nedali sa vybrať. Neskôr sme na južnej strane plotu otvorili sondu. Kus múru z tegúl a vedľa neho architektonický článok (obr. 6) ležal na červenej štrkovo-piesčito-maltovej dlážke a vyzeral ako padnutý z pôvodnej polohy.¹ Svedčia o tom aj štrkové základy, ktoré boli posunuté smerom na západ. V smere severovýchod-juhozápad sa ťahal druhý múr zložený z tegúl. Zo suti múru sme vyzdvihli tegulu, na ktorej sme objavili kolok COH V LVC (Schmidtová/Mathédesz, v tlači, 4-5; obr. 3: 6).

Z malého priestoru 1,5 x 0,60 m pochádza 5 tehál s kolkom Cohors V Lucensium a priamo zo záasy mu ru z tehál pochádza šiesta tehla s kolkom tejto jednotky (Schmidtová/Mathédesz, v tlači, 13; obr. 7).

Keď porovnáme fragment tehly z roku 1965 s novo objavenými nálezmi vidíme, že na všetkých fragmentoch sa zachoval pod písmenami CO a VC vetvičkový ornament. Pravdepodobne všetky kolky boli ukončené brečtanovým listom. Na všetkých môžeme pozorovať, že pod a nad (čiastočne) písmenami boli naznačené riadky (výnimku tvorí nález vyzdvihnutý zo suti múru). Podľa týchto charakteristických znakov, ktoré sú veľmi podobné možno predpokladať, že ide o jeden typ kolku s menšími odlišnosťami (Schmidtová/Mathédesz v tlači, 10). Tehly s kolkom jednotky Lucensium sa našli v neskororímskom múre. Ak je to stavba, ktorá súvisí s blízky m Domom s hypocaustom, jej existenciu kladieme na prelom 3.-4. storočia².

¹ Tento typ múru – tehly a kameň poukazuje na neskororímsku stavbu

² Nálezy tehál s kolkom Cohors V Lucensium jednoznačne dokazujú prítomnosť tejto jednotky v Gerulate a boli sekundárne použité v neskororímskej stavbe.

Obr. 4. Bratislava-Rusovce, parc. 181/12. Interiérový plot č. 2, južný profil, objekt 15 - zvyšky múru z tehál
 Abb. 4. Bratislava-Rusovce. Interieurzaun Nr. 2, Südprofil, Objekt 15 – Reste der Ziegelmauer

Obr. 5. Bratislava-Rusovce, parc. 181/12. Detail interiérového plotu 2, objekt 15, dĺ 3,5-3,9 m; hĺ 70-94 (133,19-132,95)
 Abb. 5. Bratislava-Rusovce. Detail des Interieurzauns Nr. 2, Objekt 15, L. 3,5-3,9 m; T. 70-94 (133,19-132,95)

Obr. 6. Bratislava-Rusovce, parc. 181/12. Sonda pri interiérovom plote 2 z južnej strany. Vpravo architektonický článok.
 Abb. 6. Bratislava-Rusovce. Suchgraben beim Interieurzaun Nr. 2 vom Süden. Rechts architektonisches Element.

Kamenné pamiatky:

Lokalita - Provincía:	Opis:	Datovanie:	Literatúra:
Crumerum – Panónia	Báza sochy Septimia Severa	198	CIL III 3664 = 10602; RIU 749; Fitz 1983, 32 Nr. 17; Lőrincz 2001, 242, Nr. 282.
Crumerum – Panónia	Votívny oltár venovaný Fortuna Augusta	200-250	RIU 750; Lőrincz 2001, 242, Nr. 283.
Crumerum – Panónia	Votívny oltár (?) venovaný Neptune a Nymfám	212-222	CIL III 3662; RIU 751; Fitz 1990, 177 Nr. 97; Lőrincz 2001, 243, Nr. 284.
Caesarea – Syria Palaestina	Čestný nápis ¹	Začiatok 3. storočia	M. Avi-Yonah 1966, 135; AE 1966, 495; Balla 1966, 85, Fitz 1969, 136; AE 1969-1970, 612; Fitz 1972, 217; Pflaum 1982, 75, Nr. 297A/1; Fitz 1983, 68, Nr. 257; Speidel 1985, 321, Speidel 1992, 218; AE 1985, 829, Fitz 1990, 161; Lőrincz 2001, 243, Nr. 285.

Vojenské diplomy:

Lokalita – Provincía:	Opis:	Datovanie:	Literatúra:
Neznáma lokalita – pravdepodobne Panónia	Vojenský diplom	2. júla 61	CIL XVI 4; Lőrincz 2001, 153, Nr. 2.
Carnuntum (?) - Panónia	Vojenský diplom	3. sept. 84	CIL XVI 30; Lőrincz 2001, 154, Nr. 5.
Beleg – Panónia	Vojenský diplom	5. sept. 85	CIL XVI 31; Lőrincz 2001, 155, Nr. 6.
Viminacium – Moesia Superior	Vojenský diplom	100-102	Mirković – Vasić 1986, 221; Strobel 1987, 277; AE 1987, 853, Lőrincz 1991, 101; Lőrincz 2001, 156, Nr. 11
Neznáma lokalita	Vojenský diplom	3. mája 112	Roxan, 1997, 161; Lőrincz 2001, 306, Nr. 510.
Regensburg – Raetia	Vojenský diplom	16. dec. 113	Dietz 1979, 63; Holder 1980, 181; Dietz 1984, 159; Lőrincz – Visy 1987, 340; Lőrincz 2001, 168, Nr. 38.
Écs - Panónia	Vojenský diplom – je otázne či súvisí s jednotkou	116	Ritterling 1897, 158; CIL XVI 64; Dietz 1984, 231, 250; Visy 1986, 498; Lőrincz – Visy 1987, 339, Abb. 1, 341; Strobel 1987, 260, 267; Lőrincz 2001, 168, Nr. 39.
Győr - Panónia	Vojenský diplom	2. júla 133	CIL XVI 76; Lőrincz 2001, 169, Nr. 41.
Szőny – Panónia	Vojenský diplom	Asi 2. Júla 133	CIL XVI 77; Lőrincz 2001, 169, Nr. 42.
Horná Panónia	Vojenský diplom	134	RMD IV 250.
Csapdi – Panónia	Vojenský diplom	19. júla 146	CIL XVI 178; Barkóczi 1946, 56; AE 1947, 135; Lőrincz 2001, 170, Nr. 44.
Ászár – Panónia	Vojenský diplom	9. okt. 148	CIL XVI 96; Lőrincz 2001, 170, Nr. 45.
Szőny – Panónia	Vojenský diplom	5. júla 149	CIL XVI 97; Lőrincz 2001, 171, Nr. 46.
Őskü - Panónia	Vojenský diplom	3. nov. 154	CIL XVI 104; Lőrincz 2001, 171, Nr. 48
Carnuntum - Panónia	Vojenský diplom	155-156	RMD V 416; AE 2001, 1648.
Neznáma lokalita	Vojenský diplom	159	RMD V 422; AE 1999, 1351a.
Neznáma lokalita	Vojenský diplom	159	RMD V 423; AE 1999, 1351b.
Tarján – Panónia	Vojenský diplom	10. dec. 160 – 7. Mar. 161	Lőrincz – Petényi 1994, 200; Lőrincz 2001, 172, Nr. 49.
Arrabona - Panónia	Vojenský diplom	161	RMD V 430; AE 2001, 1640.
Neznáma lokalita	Vojenský diplom	161	RMD V 431; AE 2002, 1726.
Szőny – Panónia	Vojenský diplom	Sept – 9. Dec. 163	Barkóczi 1958, 413; AE 1960, 21; Lőrincz 1980, 81; Lőrincz 2001, 172, Nr. 50.

Tehly:

Lokalita - Provincía	Opis:	Datovanie
Rusovce – Gerulatská 72 - Panónia	Fragment tehly, tegula s kolkom [C]OH V LVC	2-3. stor.
Nyergesújfalu - Panónia	Fragment tehly, imbrex s kolkom [COH] V LVC	2-3. stor.
Rusovce – Irkutská 95 - Panónia	Fragment tehly, later s kolkom [C]OH V LVC	4. stor. – druhotne použité
Rusovce – Irkutská 95 - Panónia	Fragment tehly, later s kolkom COH V IV[C]	4. stor. – druhotne použité
Rusovce – Irkutská 95 - Panónia	Fragment tehly, later s kolkom [COH] V LVC	4. stor. – druhotne použité
Rusovce – Irkutská 95 - Panónia	Fragment tehly, later s kolkom [CO]H V LVC	4. stor. – druhotne použité
Rusovce – Irkutská 95 – Panónia	Fragment tehly, later s kolkom COH V LVC	4. stor. – druhotne použité
Rusovce – Irkutská 95 - Panónia	Fragment tehly, later s kolkom COH V L[VC]	4. stor. – druhotne použité
Nyergesújfalu – Sánchegy - Panónia	Fragment tehly, imbrex s kolkom COH... – nález možno súvisí s jednotkou	2-3. stor.

LITERATÚRA

- Fitz 1983* – J. Fitz: *Honorific Titles of Roman Military Units in the 3rd Century*. Budapest – Bonn 1983.
- Fitz 1990* – J. Fitz: *Prosopographia Pannonica II*. Alba Regia 24, 1990, 169-196.
- Horváth/ Kelemen/Torma 1979*: I. Horváth – M. Kelemen. – I. Torma: Komárom megye régészeti topográfiája Esztergomi és Dorogi járás. Budapest 1979.
- Kelemen 1997* – M. Kelemen: Későrómai sírok a nyergesújfalui tábor temetőjéből. Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 5, 1997, 399-424.
- Kelemen 2003* – M. Kelemen: Crumerum. In: *The Roman Army of Pannonia an Archeological guide of the Ripa Pannonica* (Ed. Visy). Budapest 2003.
- Kraskovská 1989* – L. Kraskovská: Nálezy tehly s kolkom Cohors V Lucensium v Bratislave Rusovciach. Arch. Rozhledy 41, 1989, 576-579.
- Lőrincz 2001* – B. Lőrincz: *Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit*. Wien 2001.
- Lőrincz 2010* – B. Lőrincz: Ein Ziegelstempel der Cohors V Callaecorum Lucensium aus Crumerum. *Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecensis XLVI*, 2010, 79-81.
- Schmidtová/Mathédesz v tlači* – J. Schmidtová/L. Mathédesz: Pokračovanie výskumu MMB v bohatom vicuse pri Via Carnuntina a výnimočné nálezy tehál V cohorty Lucensium. V tlači.
- Varsik 1996* – V. Varsik: Archäologische Topographie des Antiken Gerulata. In: K. Kuzmová/J. Rajtár (Hrsg.): *Gerulata I*, Bratislava 1996, 7-43.
- Wagner 1938* – W. Wagner: *Die Dislokation der römischen Auxiliarformationen in den Provinzen Noricum, Pannonien, Moesien und Dakien von Augustus bis Gallienus*. Berlin 1938.

EDÍCIE PRAMEŇOV

- AE L'Année Épigraphique*
CIL Corpus Inscriptionum Latinarum. Berlín.
RIU Die römischen Inschriften Ungarns. Budapest – Amsterdam – Bonn.
RMD Roman Military Diplomas.

NEUE FUNDE DER EINHEIT DER FÜNFTEN KOHORTE LUCENSIUM

JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ – LUDOVÍT MATHÉDESZ

Die Einheit Cohors V Lucensium kennen wir von Militärdiplomen, von Steindenkmälern – Stelen und Altären und bisher von einem einzigem Ziegel, welche in Bratislava-Rusovce in unmittelbarer Nähe des Mestské múzeum Bratislava-Múzeum Antická Gerulata (Stadtmuseum Bratislava-Museum Antike Gerulata) gefunden wurde. In den vorherigen Jahren wurden weitere Ziegelfunde mit den Namen der erwähnten Einheit während der Grabungen entdeckt.

Die Einheit Cohors V Lucensium siedelte seit der Regierungszeit von Nero bis zum 3. Jh. in Pannonien (*Wagner 1938, 113*). Die älteste Siedlungsstelle der Einheit kennen wir nicht. V. Varsík meint das diese Hilfstruppe Gerulata gegründet hat (*Varsik 1996, 26*). Im 2. und 3. Jh. bildete die Cohors V Lucensium die Besatzung des Kastels in Crumerum (*Wagner 1938, 113-114; Kraskovská 1989, 576; Kelemen 2003, 84*).

Von den 6 Ziegeln mit dem Stempel Cohors V Lucensium, welche von der Grabung des polyfunktionellen Hauses auf der Irkutská Straße stammen, stammt nur ein Ziegel vom Mauerschutt, die restlichen Ziegel stammen aus sekundärer Lage – von der Halde über der erwähnten Mauer. Diese Ziegelfunde sind ein eindeutiger Beleg für die Anwesenheit dieser Einheit in Gerulata. Fraglich ist der Fund dieser Ziegeln in der spätrömischen Mauer, wenn der Zeitunterschied über drei Jahrhunderte übersteigt.

Jaroslava Schmidtová
MMB Antická Gerulata
Radničná 1
815 18 Bratislava
schmidtova.j@gmail.com

Ludovít Mathédesz
Školská 39
931 01 Šamorín
lmathedesz@gmail.com

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2016
ISBN 978-80-8060-383-0

